

УДК 378.015.3 : [159.938.362+005.32] : 615.322

DOI

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ І МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФАРМАКОГНОЗІЇ

В. М. Одинцова, О. М. Денисенко

Запорізький державний медичний університет

METHODS OF STIMULATION AND MOTIVATION OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE STUDENTS WHEN STUDYING THE PHARMACOGNOSY

V. M. Odyntsova, O. M. Denysenko

Zaporizhian State Medical University

Успіх молодих людей у майбутній професійній діяльності істотно залежить від якості їх підготовки у вищому навчальному закладі. Автор статті розглядає проблеми підвищення мотивації до навчальної діяльності студентів, визначає ступінь мотивації, аналізує і виділяє мотиваційні аспекти як критерій інтенсифікації вивчення фармакогнозії студентами фармацевтичного факультету.

The success of young people in the future professional activity depends greatly on the quality of their training in a higher educational institution. The author of the article considers the problems of increasing the motivation for learning activities of students, determines the degree of motivation, analyzes and highlights the motivational aspects as a criterion of Pharmacognosy intensification of study with students of Pharmaceutical Faculty.

Вступ. Теоретичні та експериментальні дослідження проблеми мотивів і мотивації проводилися вітчизняними й зарубіжними вченими у таких аспектах, як: мотивація як стрижнева характеристика особистості (В. Асєєв, Л. Божович, В. Ковальов, Г. Костюк, В. Мерлін та ін.); мотив як регулятор різних видів діяльності, зокрема учіння (А. Дусавицький, М. Алексєєва, Ш. Амонашвілі, Є. Павлутенков, М. Дригус, Н. Зубалій, А. Маркова, М. Матюхіна, Н. Пророк, О. Скрипченко, Н. Юдіна та ін.). У психолого-педагогічних дослідженнях обґрунтовано різні шляхи мотиваційного забезпечення навчального процесу, зокрема: розвиток пізнавальних потреб (М. Махмутов, П. Гальперін, Г. Щукіна та ін.); поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності (І. Чередов, Ю. Мальований, О. Ярошенко, Т. Васильєва, Т. Матис, А. Мудрик, Г. Цукерман та ін.); використання методів проблемного навчання (А. Алексюк, І. Лернер, В. Лозова, О. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь та ін.). Проблема мотивації широко відображена у працях зарубіжних авторів: Дж. Аткінсона, Р. Бака, Р. Гарднера, С. Геллермана, А. Маслоу, Т. Холлідея, Дж. Девіса, В. Ламберта.

Інтеграція України в європейський освітній простір, сучасний рівень розвитку українського суспільства висуває нові, все більш високі вимоги до підготовки фахівців, вимагає від майбутніх спеціалістів конкурентоспроможності на фармацевтичному ринку. Згідно з Болонськими принципами якість освіти гарантується не лише на рівні держави, але й на рівні університету, факультету, кафедри, викладача і студента. Така сама і структура відповідальності за виконання конче важливого завдання суспільства – формування людини XXI століття [1].

Докорінні зміни, що відбулися за останнє десятиріччя у вітчизняній фармації, вимагають від професорсько-викладацького складу поєднання сучасного бачення розвитку дисципліни, високого професіоналізму, творчого підходу при викладанні фармакогнозії, що посилює відповідальність за підготовку висококваліфікованих спеціалістів. Ідея професійно орієнтованого навчання не нова й протягом багатьох років є одним з центральних об'єктів наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Однак не можна стверджувати, що основні положення цих досліджень догматичні й беззаперечні, тому що змінюються умови використання знань, умінь і навичок випускників

© В. М. Одинцова, О. М. Денисенко

фармацевтичного факультету і, відповідно, вимоги до рівня і змісту підготовки майбутніх фахівців, що знайшло відображення у професійних програмах і, зокрема, у навчальних програмах з фармакогнозії [програма].

Сучасна система навчання, яка запроваджена на кафедрі, орієнтована на активізацію пізнавальних якостей студентів, формування у них навичок самоосвіти та зміщення пріоритетів у бік індивідуального навчання. Ефективність цих процесів значно зростає за умови забезпечення високого рівня мотивації навчальної діяльності. Використання мотивації дає можливість виявити внутрішні резерви особистості для її розвитку, навчання і виховання, оскільки через мотивацію можна впливати як на продуктивність діяльності, так і на розвиток самої особистості. З огляду на це проблема мотивації є актуальною і потребує постійного її вивчення.

Основна частина. Метою цієї публікації було визначити сутність мотивації, проаналізувати і виділити мотиваційні аспекти як критерій інтенсифікації вивчення фармакогнозії студентами фармацевтичного факультету. Для вирішення поставленої мети були сформульовані такі завдання дослідження:

- обґрунтувати зміст, сутність і значення понять “мотив” і “мотивація”;
- з’ясувати специфіку мотиваційних аспектів під час вивчення фармакогнозії;
- проаналізувати та виявити характерні особливості провідних мотивів студентів фармацевтичного факультету.

Знання, як мета і головний сенс освітнього процесу, загалом, є і надалі буде центром навчання. Припущення про те, що мотивація і навчання перебувають у тісному зв’язку, тривалий час залучається підтримкою викладачів, науковців та психологів. Вони стверджують, що мотивацію можна розглядати як ключове питання у процесі вивчення фармакогнозії. Отже, мотивація студента повинна бути збереженою, розробленою і навіть підсиленою. Для досягнення цієї місії викладачі повинні застосовувати спеціальні мотиваційні стратегії, які би тісно пов’язувалися із життєвими потребами студентів, і в їх основі має бути підтримка студентів у процесі навчання.

Оскільки навчання значною мірою відбувається в аудиторній атмосфері (лекції, практичні заняття), то мотивація повинна бути частиною цього середовища, для того щоб вона могла гарантувати ефективність усього процесу навчання. Застосування

мотивації є вирішальним моментом для викладачів фармакогнозії, оскільки відомо, що вона є одним із ключових факторів для досягнення успіху під час опанування предмета.

Перш ніж обговорювати конкретні факти та закономірності, слід дати визначення поняттю “мотивація”. Слово “мотив” походить від латинського “*mo-vere*”, що означає *штовхати, приводити в рух*. Відомий англійський дослідник, психолог і гуманіст А. Маслоу вважає, що мотив – це прагнення людини реалізувати себе в тому, до чого вона почуває себе потенційно здібною [3]. Мотивами можуть виступати ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки, цінності та потреби особистості. Мотиви, за якісною характеристикою, поділяються на внутрішні та зовнішні відповідно до змісту діяльності. В разі, якщо для особистості діяльність значуща сама по собі, оскільки задовольняє пізнавальні потреби під час навчання, – це внутрішня мотивація. Творчу, продуктивну активність особистості у навчальному процесі пов’язують із пізнавальною мотивацією. Якщо для особистості важливі інші потреби – соціальний престиж, стипендія, – це зовнішня мотивація. Зовнішні мотиви, у свою чергу, можуть бути позитивні (мотиви успіху, досягнення) і негативні (мотиви уникання, захисту) [4].

Під мотивацією розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки чи диспозиції, ідеали [5].

Мотивація – це так звані психічні явища, що стали спонуканням до виконання тієї або іншої дії, учинку, що визначають активність особистості та її спрямованість на досягнення запланованого результату. Вона виникає з різних джерел – як внутрішніх, так і зовнішніх (рис. 1).

Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини. У разі зовнішньої мотивації чинники, що регулюють поведінку, не залежать від внутрішнього “я”. Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості.

Вступна мотивація активізує навчальну діяльність студентів, сприяє формуванню початкового бажання освоїти навчальний матеріал, викликає інтерес до процесу навчання. Поточна мотивація забезпечує оптимальне педагогічне спілкування у процесі навчання, сприяє формуванню стійкого інтересу до навчальної діяльності та підтримує цей інтерес на усіх етапах навчання.

Рис. 1. Класифікація навчальної мотивації.

Одне з головних завдань викладача – аналіз мотиваційної сфери особистості студента. Під мотиваційною сферою розуміється сукупність стійких мотивів, які мають певну ієрархію і виражають спрямованість особистості. Викладачеві нелегко з’ясувати мотиваційну сферу, оскільки студенти не завжди готові бути відвертими щодо розкриття причин, які спонукають їх до вивчення фармакогнозії. Для визначення мотиваційної сфери студентів та чинників, які впливають на вивчення фармакогнозії, був використаний метод рангової кореляції.

При тестовому опитуванні студентів 3-го курсу фармацевтичного факультету за основу була взята концепція про внутрішню і зовнішню мотивацію А. Реана [6]. Методика була модифікована, враховуючи специфіку предмета “Фармакогнозія” і той факт, що, починаючи з 2011 року, на спеціальності “Фармація” не було жодного місця за державним замовленням. Враховуючи це, розмір стипендії як суттєвий фактор мотивації не був взятий для опитування. Вибірково опитано три групи студентів денної форми та дві групи заочної форми навчання. Їм запропоновано з 12 мотивів (6 внутрішніх і 6 зовнішніх), які забезпечують успішне опанування фармакогнозією, вибрати найбільш значущі для них.

З числа зовнішніх мотивів на перше місце студенти поставили матеріальну стабільність у майбутньому – 86 % респондентів. На другому місці – перспектива майбутнього працевлаштування – 72 %. На третьому місці для студентів – соціальне визнання обраної професії – 69 %. Спостерігається тенденція зростання ролі оцінки у навчальному процесі відповідно до форми навчання. Так, 41 % студентів заочної форми навчання вважають отримання позитивних оцінок важливим у процесі навчальної діяльності. У студентів денної форми навчання зацікавленість в отриманні позитивних оцінок зростає – 61 %. На п’ятому місці – схвалення з боку оточуючих (батьків,

друзів, викладачів та ін.) – 38 %. На шостому місці – уникання засудження з боку батьків, друзів, викладачів – 29 % опитуваних студентів. Простежується тенденція зниження впливу цього чинника на процес навчання – від 35 % студентів денної форми навчання до 15 % студентів заочної форми навчання.

Із внутрішніх мотивів на перше місце студенти поставили мотив самовдосконалення (набуття професійних знань, умінь та навичок) – 85 % студентів. На другому місці виявилися психологічні умови навчання – 72 %. На третьому місці – перспектива професійного кар’єрного зростання – 68 %. На четвертому – задоволення від самого процесу навчання, від результатів власної праці – 53 %, із них лише 27 % студентів денної форми навчання, а 65 % студентів-заочників. На п’ятому місці (33 %) – міжособистісні відносини серед студентів під час навчання. На шостому місці – міжособистісні відносини з викладачами – 28 %.

Висновок. Отже, спираючись на результати опитування, можна зробити висновок, що у студентів Запорізького державного медичного університету фармацевтичного факультету спеціальності “Фармація” переважає внутрішня мотивація. Із зовнішніх мотивів переважають позитивні – мотиви успіху і досягнення; зовнішні негативні мотиви (мотиви захисту і уникання) є другорядними.

З огляду на вищесказане, основними завданнями сучасної системи є підвищення мотивації студентів до набуття знань та умінь, відповідальності за результати власної навчальної діяльності, а також стимулювання систематичної та якісної аудиторної та самостійної роботи студентів, ефективної практичної підготовки з метою досягнення високої якості вищої освіти. У зв’язку з цим однією з центральних проблем теорії та методики професійної освіти є пошук шляхів формування мотивації навчальної діяльності студентів.

Список літератури

1. Аносов І. П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект : моногр. / І. П. Аносов. – К. : Твім інтер, 2003. – 391 с.
2. Типова програма навчальної дисципліни для студентів вищого фармацевтичного навчального закладу та фармацевтичних факультетів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Спеціальність “Фармація”. – К. : МОЗ України. Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти, 2011. – 30 с.
3. Maslow Abraham. Motivation and personality / Abraham H. Maslow. – New York : Harper and Row, 1970. – 369 p.
4. Занюк С. Мотивація та саморегуляція учня / С. Занюк. – К. : Главник, 2004. – 96 с.
5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
6. Реан А. А. Мотивация учения, поведения и выбора профессии / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский // Социальная педагогическая психология. – СПб. : Питер, 1999. – С. 54–63.
7. Компендиум 2011 – лекарственные препараты / под ред. В. Н. Коваленко, А. П. Викторова. – К. : МОРИОН, 2011. – 2320 с.

Отримано 03.04.15